Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

Iphondo leMpuma Kapa: Isebe leMfundo
Provinsie van die Oos Kaap: Department van Onderwys
Porafensie Ya Kapa Botjahabela: Lefapha la Thuto

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITI YA 12

LOETSE 2026

SESOTHO PUO YA LAPENG P1
TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: **70**

Tataiso ena e na le maqephe a 8.

Thank you for choosing www.ecexams.co.za to download examination documents.

TATAISO YA HO TSHWAYA TEKOKUTLWISISO

- Kaha sepheo e le ho lekola kutlwisiso ya moithuti, mopeleto o fosahetseng le diphoso tsa puo karabong di se ke tsa nkelwa matshwao ntle le ha diphoso tseo di nyotobetsa moelelo/kutlwisiso. (Diphoso di nne di bontshwe)
- Ha mohlahlobuwa a sebedisitse mantswe a tswang puong e nngwe e seng ena eo a hlahlojwang ho yona, mantswe ao a se natswe, hape a se ke a nkelwa matshwao ha karabo e ntse e na le moelelo o utlwahalang. Leha ho le jwalo haeba lentswe le hlahang puong e nngwe le sebedisitswe temeng ebile le hlahella e le karabo e nepahetseng le fuwe matshwao.
- Bakeng sa potso e bulehileng mohlahlobua a se ke a abelwa matshwao bakeng sa karabo ya E/TJHE kapa KE A DUMELA/HA KE DUMELE. Lebaka/tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.
- Ho se fanwe ka matshwao bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.
- Ha karabo e hloka lentswe le le leng empa mohlahlobuwa a fane ka polelo e felletsweng, a abelwe matshwao ha feela lentswe le nepahetseng le sehelletswe mola/qatsohisitswe.
- Ha potso e batla dintlha tse pedi/tharo, mohlahlobuwa yena a fane ka dintlha tse fetang tse boletsweng, ho tshwauwe tse pedi/tharo tse qalang.
- Amohela mantswea hlahang puong tse sebediswang mabatoweng a fapaneng.
- Bakeng sa dipotso tse nang le kgetho, ananela tlhaku e emetseng karabo e nepahetseng kapa karabo e ngotsweng ka botlalo.

Thank you for choosing www.ecexams.co.za to download examination documents.

KAROLO YA A: TEKOTLWISISO

POTSO YA 1

1.1 Mokgwa wa ho ithuta ka marangrang. (1)

1.2 inthanete
dikhomputa
mehala
[tshwaya tse pedi] (2)

1.3 Sewa sa COVID 19 (1)

1.4 Mehleng ya pele thuto e ne e phethahala ka phaposing ya borutelo feela, ha mehleng ya kajeno ho se ho ithutwa haholo ka marangrang. (2)

1.5 Baithuti ba dulang mahaeng ba fumana dithuto tse boemong bo lekanang le baithuti dulang ditoropong. (2)

1.6 Baithuti ha ba sa tlamehile ho tsamaya sebaka se selelele ho ya sekolong kapa univesithing. (2)

1.7 dipalangwang
diaparo tsa sekolo
dijo
[tshwaya tse pedi] (2)

1.8 Mongodi o hlakisa hore ho tla be ho se titjhere e qobellang moithuti ho etsa mosebetsi wa sekolo mme moithuti o tla ikganna ka boyena. (2)

1.9 Ho shebella divideo
Ho bala dibuka tsa eleketeroniki
Ho ngola diteko tsa inthanete
Ho buisana le matitjhere le baithuti ba bang ka marangrang. (2)

1.10 Leha dithuto tsa marangrang di le bohlokwa hakaana, di ntse di ena le mathata hobane ha se baithuti bohle ba nang le phihlello ya inthanete le disebediswa tsa thenekenoloji. (2)

1.11 Ka ho fana ka difonofono/dithabolete ho baithuti ba kereiti ya 12 dikolong tse ngata. (2)

1.12 Baithuti ba ithuta ka marangrang ka phaposing. (2)

1.13 Dikhomputha
Dithabolete (2)

Thank you for choosing www.ecexams.co.za to download examination documents.

1.14 Ba thabetse thuto ya marangrang hobane ba tsepamisitse maikutlo ka difahleho tse bososetseng. (2)

1.15 Di fana ka phihlello e potlakileng ya mehlodi ya inthanete le dipatlisiso.
Di etsa hore thuto e be e kgahlisang/bobebe haholo ho baithuti ba mehleng ya kajeno. (2)

1.16 Temeng ya A re hlalosetswa ka bohlokwa ba thuto ya marangrang mme temeng ya B re bona baithuti ba thabetseng ho ithuta ka marangrang ho bontsha hore ba bona bohlokwa thutong ena. (2)

[Dikarabo tsa bahlahlobuwa tse nepahetseng di ananelwe]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

Thank you for choosing www.ecexams.co.za to download examination documents.

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO

POTSO YA 2

TEMA YA C

Baithuti ba tshwanetse ho ja dijo tse nang le phepo e phethahetseng le ho nwa metsi a lekaneng kamehla mme ba se ke ba ja dijo tse mafura haholo le tswekere e ngata. Ba ikwetlise letsatsi le leng le le leng ba be ba robale dihora tse lekaneng. Ba boloke mmele ya bona e hlwekile ka dinako tsohle ho qoba mafu hape ba laole nako ya bona ka tshwanelo. Ba qobe dithethefatsi le jwala mme ba leke ho aha dikamano tse ntle ka lapeng le dikolong.

[Tshwaya tse supileng]

Ka sebopeho sa dintlha

	QOTSO		DINTLHA
1	Baithuti ba lokela ho ja dijo tse nang le phepo e nepahetseng.	**A**	Baithuti ba tshwanetse ho ja dijo tse nang le phepo e phethahetseng.
2	Ho nwa metsi a lekaneng le hona ho boloka mmele o le maemong a matle.	**B**	Ba nwe metsi a lekaneng kamehla.
3	Ho qoba dijo tse mafura le tswekere e ngata ho thibela mafu le bofokodi.	**C**	Ba se ke ba ja dijo tse mafura haholo le tse tswekere e ngata.
4	Ho hong ho bohlokwa ke boikwetliso ba kamehla.	**D**	Ba lokela ho ikwetlisa letsatsi le leng le le leng.
5	Boroko bo lekaneng le bona bo a hlokeha bakeng sa ho thusa moithuti ho tsepamisa maikutlo le ho hopola seo a ithutileng sona.	**E**	Ba robale dihora tse lekaneng.
6	Bohlweki ba mmele bo thusa ho sireletsa baithuti kgahlanong le mafu mme bo aha bitshepo**.**	**F**	Ba boloke mmele ya bona e hlwekile ka dinako tsohle ho qoba mafu.
7	Taolo e ntle ya nako e thusa moithuti ho phetha mesebetsi ya sekolo le ho fumana nako ya phomolo.	**G**	Ba laole nako ya bona ka tshwanelo.
8	Ho qoba dintho tse kotsi tse kang dithethefatsi, ho nwa jwala le ho tsuba ho sireletsa bophelo le bokamoso ba baithuti le ba setjhaba ka kakaretso.	**H**	Ba qobe dithethefatsi le jwala.
9	Ho aha dikamano tse ntle le ba lelapa, matitjhere le metswalle ho matlafatsa tshehetso le boikemelo ba maikutlo.	**I**	Ba ahe dikamano tse ntle ka lapeng le dikolong.

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

Thank you for choosing www.ecexams.co.za to download examination documents.

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO

Ho tshwaya kgutsufatso ho itshetlehile hodima ho kenyeletsa dintlha tse hlokwang ke potso.

Qotso: Polelo ha e ntse e le jwalo ka ha e tswa temeng.
Polelo e fokoditsweng feela dikotwana tsa mantswe empa e ntse e nale tlhamahano e tshwanang ya mantswe ho tswa temeng.

Ntlha: Polelo e bopilweng ka tsela e fapaneng le ya sethatho feela e ntse e arabela potso.
Polelo e nang le tlatsetso ya mantswe a mang kapa tshebediso ya mahlalosonngwe feela e ntse e arabela potso.

- **Kabo ya matshwao:**
  - Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7 (ntlha e le 1 bakeng sa ntlha ya sehlooho).
  - Matshwao a 3 bakeng sa puo.
  - Matshwao kaofela: 10
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswe a bona:**
  - Ha dinthla tse 1-3 di nepahetse: fana ka letshwao le 1
  - Ha dintlha tse 4-5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2
  - Ha dintlha tse 6-7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse diqotso di le jwalo:**
  - Diqotso tse 6-7: se fane ka matshwao bakeng sa puo
  - Diqotso tse 4-5: fana ka letshwao le 1 bakeng sa puo
  - Diqotso tse 2-3: fana ka matshwao a 2 bakeng sa puo

Dintlha	**Tse iqapetsweng**	**Tse qotsitsweng di le jwalo**
Matshwao a dintlha		
Matshwao a puo		
Matshwao ohle		

ELA HLOKO:

Palo ya mantswe:
- Batshwai ba lokela ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.
- Se ke wa hula matshwao haeba bahlahlobuwa ba sa bontshe palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa haeba palo ya mantswe a sebedisitsweng e ngotswe e fosahetse.

Ha palo ya mantswe e tlotse moedi o boletsweng, bala ho fihla palong ya mantswe e behilweng, ebe o emisa moo.

Mohlala

Puo	**Polelo/Polelwana**			**Palo ya mantswe**
Sesotho	Ke	a	bua	3

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

Thank you for choosing www.ecexams.co.za to download examination documents.

KAROLO YA C: DIBOPEHO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO

TATAISO YA HO TSHWAYA DIBOPEHO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO.

- **Mopeleto**
  - Dikarabo tsa lentswe le le leng di tshwauwe di nepahetse leha mopeleto o fosahetse, ntle le haeba phoso eo e nyotobetsa moelelo wa lentswe leo.
  - Dikarabo tse ngotsweng ka dipolelo tse felletseng, mopeleto o fosahetseng o se ke wa abelwa matshwao haeba tshebediso ya puo e le yona e hlahlojwang.
  - Moo ho hlahlojwang kgutsufatso ya mantswe, karabo e be le matshwao a nepahetseng a puo.
  - Dibopeho tsa dipolelo e be tse nepaheseng, di be di ngolwe ka dipolelo tse felletseng ho latela ditaelo.
  - Bakeng sa dipotso tse nang le kgetho, ananela tlhaku e emetseng karabo e nepahetseng kapa karabo e ngotsweng ka botlalo.

POTSO YA 3: PAPATSO

TEMA YA D

3.1 D – boikwetliso. (1)

3.2 Bathong bohle ba batlang bophelo bo botle. (1)

3.3 Mongolo o moholo le ditshwantsho. (2)

3.4 O ka ba letsetsa mohala.
O ka kena ho website ya bona. (1)

3.5 Boitshepo ba mmapatsi hobane a tseba hore sebaka seo a se bapatsang se na le disebediswa tse phathahetseng. (2)

3.6 Ke ho hohela bareki hore ba tle ka bongata ba tseba hore ba tla fumana disebediswa tsohle tseo ba di hlokang bakeng sa boikwetliso ba bona. (2)

3.7 Ke ho bona batho ba shahlileng/kwenneng. (1)
[10]

Thank you for choosing www.ecexams.co.za to download examination documents.

POTSO YA 4: KHATHUNU

4.1 B – mabaka a etsang hore baithuti ba amehe dikotsing tsa mebileng. (1)

4.2 Ho tsamaya o shebile fono.
Ho se utlwe lerata la dikoloi ka lebaka la ho mamela mmino.
Ho tswedipana dipakeng tsa dikoloi.
Dikoloi tse fetang mabone a le mafubedu.
[tshwaya tse tharo feela] (3)

4.3 Ke hobane ho ka etsahala kotsi e kgolo moo ho ka lemalang ditaaso, bakganni ba bang le dikoloi tse ding. (2)

4.4 Ho ba thusa baithuti ho tshela nakong ya hoseng le mantsiboya/Ho tshehetsa tshebediso ya balededi ba bana. (scholar patrol)/ ho etela dikolong, ho ruta baithuti ka mokgwa o nepahetseng wa hotshela mmila le matshwao a tsela. (2)

4.5 Batho ba tshwanetse ho tsepamisa maikutlo ditseleng tseo ba tsamayang ho tsona ho qoba dikotsi.
[dikarabo tsa baithuti tse nepahetseng di abelwe matshwao] (2)
[10]

POTSO YA 5: PROSA

5.1 Ke ho hlakisa hore pula e ne e le e matla haholo. (2)

5.2 Le le lesehlana sa nyoko ya tlhapi (2)

5.3 Mariha (1)

5.4 Ke ho hlakisa hore ba ne ba eme moleng o otlolohileng. (2)

5.5 E fupere moelelo wa hore ba ne ba sa le banyane haholo dilemong. (2)

5.6 Ke motho ya sa rateng mmino hohang. (1)
[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE PAMPIRI ENA: 70

Thank you for choosing www.ecexams.co.za to download examination documents.